

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ
СУДОВОЇ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВOPУШЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ**

Кахнич К. О.

*судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень
технічного дослідження документів та обліку відділу
криміналістичних видів досліджень*

*Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України
м. Тернопіль, Україна*

Навіть сьогодні, в умовах воєнного стану та розгорнених повномасштабних воєнних дій на третині території нашої держави актуальність викриття і розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються залишається одним із найважливіших завдань правоохоронних органів. Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає ряд дій, які сприяють виконанню завдання досудового розслідування, найбільш ефективною з яких є використання спеціальних знань шляхом призначення експертиз [3].

Досить розповсюдженою судовою експертизою під час досудового розслідування, а часом і судового розгляду є почеркознавча експертиза [2]. Почеркознавча експертиза – галузь судової експертизи, яка займається дослідженням почерку з метою встановлення справжності документів та особи, яка їх підписала. Даний вид експертизи набуває великого значення під час розслідування злочинів у сфері економіки, адже досить часто бухгалтерські документи, цінні папери та особисті документи піддаються підробці.

Найчастіше експерту-почеркознавцю доводиться досліджувати підписи, рукописні записи та тексти, почерк, а отже основними питаннями, які можна вирішити за результатами даної експертизи є: хто саме виконавець рукописного тексту; чи виконані два або більше записів однією й тією ж особою; чи наявні особливі умови при виконанні записів, як наприклад нервовий стан чи стан стресу тощо.

Але, незважаючи на важливість проведення таких експертиз досить часто виникають певні проблеми в ході дослідження.

Так, часто виникають проблеми ще на початковому етапі під час призначення експертизи, адже досить часто орган досудового розслідування, що призначає експертизу недостатньо володіє

інформацією щодо можливостей даного виду експертизи та питань, що вона може вирішити. Отже, в такому випадку питання, що ставляться експерту можуть виходити за межі його компетенції або не потребувати застосування спеціальних знань взагалі. Часто під час вилучення документів та їх упаковки прослідковується неправильне з ними поводження або відібрання неякісних зразків для порівняння або в недостатній кількості.

Вирішити цю проблему можна шляхом підвищення якості роботи органів досудового розслідування та їхньої взаємодії з експертом з метою отримання консультацій та правильної постановки питань. Також, непоодинокі випадки надання експерту на дослідження ксерокопій бухгалтерських документів, цінних паперів, векселів тощо, що не дозволяє, через погану якість, встановити послідовність виконання штрихів, виявити наявність ознак, що вкажуть на технічну підготовку та виконавця. Через це важко не погодитися з думкою, що використання ксерокопій при проведенні почеркознавчих експертиз є не продуктивним та бажано проводити дослідження з використанням виключно оригіналів документів [1, с. 211].

Ще однією значною проблемою є те, що почерк може змінюватися з часом. Люди можуть змінювати свій почерк залежно від різних факторів, таких як вік, настрій, хвороба або зміни способу життя. Це може бути проблематично, оскільки судовий експерт може вважати, що зразок почерку не збігається з підписом людини через зміни в почерку з часом. Це призводить до того, що не завжди можна знайти достатню кількість зразків почерку для порівняння. У багатьох випадках лише кілька зразків почерку можуть бути доступні для дослідження, що може ускладнити остаточні висновки щодо автентичності документа чи особи автора.

У разі, якщо не будуть надані, для проведення почеркознавчої експертизи, належні зразки почерку та підпису особи щодо якої проводиться експертиза, достовірного результату отримано не буде, незалежно від кваліфікації експерта та досвіду його роботи. Тут варто погодитися з думкою Г.С. Бідняк, яка вважає, що саме на орган досудового розслідування покладається обов'язок не тільки виявити, але зберегти інформацію, що містять речові докази, а кількість і якість зібраних для порівняння зразків напряму залежить від цілеспрямованої діяльності слідчого [1, с. 212].

Крім того, тлумачення почерку є суб'єктивним і може відрізнитися від експерта до експерта. Аналіз почерку не є точною наукою, і загальноприйнятої методики проведення таких експертиз не існує. Це означає, що різні судові експерти можуть прийти до різних висновків щодо того самого зразка почерку, що може створити плутанину та

неузгодженість в разі проведення такої експертизи обома сторонами кримінального провадження.

Нарешті, використання рукописного тексту, створеного комп'ютером або обробленого цифровим способом, може створити значні проблеми для експерта. З розвитком технологій стає легше створювати переконливі підробки, які важко виявити традиційними методами перевірки почерку. Адже, зважаючи на сучасний розвиток комп'ютерних технологій, важко виявити ознаки монтажу, без достатньої професійної підготовки та обладнання. Це означає, що фахівці повинні постійно адаптувати та розробляти нові методи, щоб не відставати від технологій та методів підробки, що розвиваються.

Таким чином, можна виділити основні проблемні питання під час проведення почеркознавчої експертизи економічних документів, а саме:

- надання копій (часто неякісних), а не оригіналу документа;
- недотримання вимог упакування документів; – не надання зразків для порівняння, або надання неякісних зразків, або в недостатній кількості.

Це свідчить про необхідність більш глибокого дослідження цього питання в подальшому, з метою розробки методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень у сфері економіки, з використанням великої кількості письмових документів, що підлягають дослідженню.

Література:

1. Бідняк Г. С. Проблемні питання підготовки матеріалів до почеркознавчого дослідження. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 210–214.

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0061-05#Text> (дата звернення 08.03.2023).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України станом від 06.11.2022 / Верховна Рада України. 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 08.03.2023).

4. Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану: наказ Міністерства юстиції України від 14.03.2022 № 1138/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-22#Text> (дата звернення 08.03.2023).